

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРІВ ПРО ОBOB'ЯЗКОВЕ СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

LEGAL REGULATION OF CONTRACTS ON COMPULSORY INSURANCE OF CIVIL LIABILITY OF OWNERS OF LAND VEHICLES

Буга В.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри юридичних дисциплін факультету № 2

Донецького юридичного інституту Міністерства внутрішніх справ України

Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних засобів посідає важливе місце в усіх розвинених країнах світу. Це зумовлено насамперед підвищенням інтенсивності автомобільного руху і транспортних перевезень, зокрема міжнародних, і постійним зростанням у зв'язку із цим кількості дорожньо-транспортних пригод, унаслідок яких гинуть і зазнають травм люди та спричиняються значні матеріальні збитки. Тому важлива роль належить, зокрема, договорам страхування, за допомогою яких опосередковуються відносини, що виникають між особами, зацікавленими у страхуванні свого життя, майна, відповідальності й інших майнових інтересів, що не суперечать чинному законодавству України, і особами, які здійснюють страхування. Закон України «Про страхування», а саме частина 1 статті 16, дає розгорнуте тлумачення поняття договору страхування та визначає його як письмову угоду між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання в разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (надати допомогу, послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору. Відповідно до статті 979 Цивільного кодексу України, за договором страхування одна сторона (страховик) зобов'язується в разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальник) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхова виплата), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору. Договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів належить до числа обов'язкових договорів, тому на власника транспортного засобу покладається обов'язок застрахувати свою цивільну відповідальність із моменту придбання транспортного засобу. За невиконання даного обов'язку власник транспортного засобу притягується до адміністративної відповідальності. Отже, договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є цікавим прикладом утілення правової конструкції договору на користь третіх осіб, яка залишається в Україні відносно малодослідженою й потребує вдосконалення правового регулювання.

Ключові слова: договір страхування, цивільно-правова відповідальність, обов'язкове страхування, транспортний засіб, страхування.

Compulsory civil liability insurance of vehicle owners occupies an important place in all developed countries of the world. This is primarily due to an increase in the intensity of road traffic and transportation, including international, and in connection with this constant increase in the number of road accidents, as a result of which people die and get injured and significant material losses are caused. In this regard, an important role is played, in particular, by insurance contracts, through which relations arising between persons interested in insuring their life, property, liability and other property interests that do not contradict the current legislation of Ukraine and those who carry out insurance are mediated. The Law of Ukraine "On Insurance", namely, Part 1 of Article 16 gives a detailed concept of an insurance contract, namely, this is a written agreement between the insured and the insurer, according to which the insurer undertakes to make an insurance payment to the policy holder or other person specified in the insurance contract by the policy holder in whose favor the insurance contract has been concluded (to provide assistance, perform the service, etc.), and the policy holder undertakes to pay insurance payments on time and fulfill other conditions of the contract. In accordance with Article 979 of the Civil Code of Ukraine, under an insurance contract, one party (insurer) undertakes, upon the occurrence of a certain event (insured event), to pay the other party (policyholder) or another person specified in the contract a sum of money (insurance payment), and the policy holder undertakes to pay insurance payments and fulfill other terms of the contract. The compulsory civil liability insurance contract for land vehicle owners is one of the obligatory contracts, therefore, the vehicle owner is obligated to insure his civil liability from the moment of acquiring the vehicle. For failure to fulfill this obligation, the vehicle owner is held administratively liable. Therefore, the contract of compulsory civil liability insurance of owners of land vehicles is an interesting example of the embodiment of the legal structure of the contract in favor of third parties, which remains relatively little studied in Ukraine and needs to be improved in legal regulation.

Key words: insurance contract, civil liability, compulsory insurance, vehicle, insurance.

Актуальність теми дослідження. Питання про страхування транспортних засобів дуже актуальне в наш час. З кожним роком даному питанню присвячується все більше і більше уваги, посилюється контроль та запобігання ризикам, які можуть виникнути у процесі експлуатації автомобіля [1]. Отже, у зв'язку із цим необхідно зазначити, що дана проблема кожного року набуває все більшої актуальності.

Мета роботи полягає в узагальненні існуючого стану наукової розробки та законодавчої регламентації проблем правового регулювання договорів про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, недоліків та прогалин у чинному законодавстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню цього явища присвячені праці таких учених України, як: О. Кульчій, В. Марченко, А. Ковтун, Л. Гутко, Ю. Малашенко й ін.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні однією з умов повноцінної інтеграції України в сучасну європейську правову систему є наявність правової норми щодо обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, зареєстрованих на території України. Адже соціальний захист потерпілих і винуватців дорожньо-транспортних пригод у більшості країн світу здійснюється через ефективні механізми саме цього виду страхування. Тому не випадково більшість європейських держав постсоціалістичного простору намагаються адаптувати своє законодавство до європейських стандартів із метою запровадження єдиних норм і принципів урегулювання наслідків автомобільних катастроф. Насправді це досить демократична система, яка враховує особливості національного законодавства кожної із країн-учасниць. І тільки єдина норма є спільною для всіх – обов'язковість цього виду страхування для учасників дорожнього руху [2].

Варто зазначити, що обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів – «автоцивілка» – має на меті забезпечення відшкодування збитків, завданих життю, здоров'ю та / або майну потерпілих унаслідок дорожньо-транспортної пригоди, захист майнових інтересів страхувальників [3], а також має велику суспільну значущість, оскільки зміцнює гарантії захисту економічних інтересів фізичних та юридичних осіб і в цьому сенсі – інтересів усього суспільства [4].

Обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів посідає важливе місце в усіх розвинених країнах світу. Це зумовлено передусім підвищенням інтенсивності автомобільного руху і транспортних перевезень, зокрема міжнародних, постійним зростанням кількості дорожньо-транспортних пригод, унаслідок яких гинуть і зазнають травм люди та спричиняються значні матеріальні збитки [5, с. 44], а також тим, що транспортний засіб є джерелом підвищеної небезпеки. Такі цивільно-правові відносини стосуються всього суспільства, мають масовий характер, оскільки потенційно учасником дорожньо-транспортної пригоди може бути кожний громадянин; навіть коли встановлено цивільну відповідальність власника транспортного засобу, немає гарантії, що потерпілому своєчасно та в повному обсязі буде відшкодовано завдані збитки, насамперед через платоспроможність власника транспортного засобу, а також відсутність достатніх коштів у водія транспорту [6, с. 19].

У зв'язку із цим важлива роль належить, зокрема, договорам страхування, за допомогою яких опосередковуються відносини, що виникають між особами, зацікавленими у страхуванні свого життя, майна, відповідальності й інших майнових інтересів, що не суперечать чинному законодавству України, і особами, які здійснюють страхування.

Закон України «Про страхування», а саме ч. 1 ст. 16 зазначеного Закону, дає розгорнуте тлумачення поняття договору страхування – це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання в разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (надати допомогу, послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору [7].

Відповідно до ст. 979 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, за договором страхування одна сторона (страховик) зобов'язується в разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору [8].

Як зазначається у ст. 982 ЦК України, істотними умовами договору страхування є предмет договору страхування, страховий випадок, розмір грошової суми, у межах якої страховик зобов'язаний провести виплату в разі настання страхового випадку (страхова сума), розмір страхового платежу і строки його сплати, строк договору й інші умови, визначені актами цивільного законодавства [8].

Отже, необхідно зупинитися більш докладно на істотних умовах зазначеного договору.

Ст. 980 ЦК України та ст. 4 Закону України «Про страхування» передбачено, що предметом договору страхування можуть бути майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані:

- із життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування);
- з володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування);

– з відшкодуванням страхувальником завданих ним збитків особі або її майну, а також шкоди, завданої юридичній особі (страхування відповідальності).

Наступною умовою договору є страховий випадок. Як зазначається у ст. 6 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», страховим випадком є дорожньо-транспортна пригода, що сталася за участю забезпеченого транспортного засобу, унаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність особи, відповідальність якої застрахована, за шкоду, завдану життю, здоров'ю та / або майну потерпілого.

Ст. 9 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» передбачено, що страхова сума – це грошова сума, у межах якої страховик зобов'язаний здійснити виплату страхового відшкодування відповідно до умов договору страхування.

Розмір страхової суми за шкоду, завдану майну потерпілих, становить 50 тисяч гривень на одного потерпілого. Якщо загальний розмір шкоди за одним страховим випадком перевищує п'ятикратну страхову суму, відшкодування кожному потерпілому пропорційно зменшується. Розмір страхової суми за шкоду, завдану життю та здоров'ю потерпілих, становить 100 тисяч гривень на одного потерпілого. Страхові виплати за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності обмежуються страховими сумами, які діяли на дату укладення договору та зазначені в договорі страхування. Розміри страхових сум переглядаються уповноваженим органом відповідно до рівня інфляції й індексу споживчих цін.

Як зазначається у ст. 983 ЦК України, договір страхування набирає чинності з моменту внесення страхувальником першого страхового платежу, якщо інше не встановлено договором.

Форма договору страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» питання форми договору прямо не регламентує, однак згідно зі ст. 981 ЦК України такий договір, як і будь-який інший договір страхування, має укладатися у простій письмовій формі. Договір страхування може укладатися шляхом видачі страховиком страхувальникові страхового свідоцтва (поліс, сертифікат). У разі недотримання письмової форми договору страхування цей договір є нікчемним.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», суб'єктами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є страхувальники й інші особи, відповідальність яких застрахована, страховики, Моторне (транспортне) страхове бюро України, потерпілі.

Варто звернути увагу на те, що згідно із ч. 1 ст. 984 ЦК України, страховиком є юридична особа, яка спеціально створена для здійснення страхової діяльності й одержала встановленим порядком ліцензію на здійснення страхової діяльності. Вимоги, яким повинні відповідати страховики, порядок ліцензування їхньої діяльності та здійснення державного нагляду за страховою діяльністю встановлюються законом. За ст. 1 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» страховиком є страхові організації, що мають право на здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів відповідно до вимог, установлених цим Законом та Законом України «Про страхування». Як зазначається у ст. 2 Закону України «Про страхування», страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є:

– фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств із додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених Законом України «Про страхування», а також одержали встановленим порядком ліцензію на здійснення страхової діяльності (далі – страховики-резиденти);

– зареєстровані уповноваженим органом відповідно до Закону України «Про страхування» та законодавство України постійні представництва у формі філій іноземних страхових компаній, які також одержали встановленим порядком ліцензію на здійснення страхової діяльності (далі – філії страховиків-нерезидентів).

Страховиками-нерезидентами вважаються фінансові установи, що створені та мають ліцензію на провадження страхової діяльності відповідно до законодавства тих іноземних держав, у яких вони зареєстровані.

Положення вищезазначеного Закону, що застосовуються до страховиків-резидентів, застосовуються до філій страховиків-нерезидентів з особливостями, установленими Законом України «Про страхування».

Також ч. 2 ст. 984 ЦК України передбачає, що страховальником може бути фізична або юридична особа. У ст. 1 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» визначено, що страховальники – це юридичні особи та дієздатні громадяни, що уклали із страховиками договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану життю, здоров'ю, майну третіх осіб під час експлуатації наземного транспортного засобу. Ст. 3 Закону України «Про страхування» ґрунтовно розкриває, хто може бути страховальником, а саме страховальниками визнаються юридичні особи та дієздатні фізичні особи, які уклали із страховиками договори страхування або є страховальниками відповідно до законодавства України.

Страховальники можуть укладати із страховиками договори про страхування третіх осіб (застрахованих осіб) лише за їхньою згодою, крім випадків, передбачених чинним законодавством. Застраховані особи можуть набувати прав і обов'язків страховальника згідно з договором страхування.

Страховальники мають право під час укладання договорів особистого страхування призначати за згодою застрахованої особи фізичних осіб або юридичних осіб (вигодонабувачів) для отримання страхових виплат, а також замінювати їх до настання страхового випадку, якщо інше не передбачено договором страхування.

Страховальники мають право в разі укладання договорів страхування інших, ніж договори особистого страхування, призначати фізичних осіб або юридичних осіб (вигодонабувачів), які можуть зазнати збитків унаслідок настання страхового випадку, для отримання страхового відшкодування, а також замінювати їх до настання страхового випадку, якщо інше не передбачено договором страхування.

Згідно зі ст. 39 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», Моторне (транспортне) страхове бюро України (далі – МТСБУ) є єдиним об'єднанням страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності влас-

ників наземних транспортних засобів за шкоду, завдану третім особам. Участь страховиків у МТСБУ є умовою здійснення діяльності щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. МТСБУ є неприбутковою (неприбутковою) організацією і здійснює свою діяльність відповідно до вищезазначеного Закону, законодавства України та свого Статуту.

Ст. 1 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» також дає визначення поняття потерпілого, а саме – це юридичні та фізичні особи, життя, здоров'ю та / або майну яких завдана шкода внаслідок дорожньо-транспортної пригоди з використанням транспортного засобу.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», об'єктом обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з компенсуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, завданої життю, здоров'ю, майну потерпілих унаслідок експлуатації забезпеченого транспортного засобу.

Як зазначається в літературі, договір страхування виконує дві основні функції [9, с. 157]. По-перше, це – юридичний факт, з яким норми права пов'язують виникнення (а також зміни і припинення) зобов'язань. Це означає, що договір як угода сторін є юридичним фактом, на підставі якого виникають договірні зобов'язання і правові відносини. По-друге, оскільки сторони договору не лише встановлюють між собою правовий зв'язок, а й тією чи іншою мірою визначають його зміст, то договір є ще й засобом регулювання відносин, формування умов, на якихбудеться правовий зв'язок його учасників [10].

Договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів належить до числа обов'язкових договорів, тому на власника транспортного засобу покладається обов'язок застрахувати свою цивільну відповідальність із моменту придбання транспортного засобу. За невиконання даного обов'язку власник транспортного засобу притягується до адміністративної відповідальності [11, с. 14].

Отже, договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є цікавим прикладом утілення правової конструкції договору на користь третіх осіб, яка залишається в Україні відносно малодослідженою й потребує вдосконалення правового регулювання. Правове регулювання здійснюється переважно через механізм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, саме цим воно відрізняється від будь-якого іншого нормативного регулювання. Указані права й обов'язки, кореспондуючи один одному в межах певного правовідношення, і становлять його юридичний зміст [12, с. 96].

Висновки. Отже, проведене дослідження свідчить про необхідність подальших розробок у сфері правового регулювання договорів про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, що зумовлено бурхливим розвитком вітчизняної економіки і є одним зі шляхів інтеграції нашої держави до європейського автомобільного транспортного руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Свереда Н. Тенденції та проблеми розвитку ринку страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/77827.doc.htm.
2. Романишин В. Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Україна прямує європейським шляхом. URL: <http://soskin.info/ea/2004/7-8/20040707.html>.
3. Страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. URL: <http://law-formula.com.ua/aktualno/35-strakhuvannya/85-strakhuvannya-tsvilino-pravovoji-vidpovidalnosti-vlasnikiv-nazemnikh-transportnikh-zasobiv.html>.

4. Малашенко Ю. Соціально-економічний зміст та значення ОСЦПВ (обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів). URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3026>.
5. Лібих К. Роль держави у розвитку обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів та забезпеченні повноправного членства України в міжнародній системі страхування «Зелена картка». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2008. № 105. С. 44–46.
6. Гутко Л. Страхувальний ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2006. № 7. С. 19–24.
7. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78.
8. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
9. Осадець С. Страхування : підручник. Київ : КНЕУ, 2006. 599 с.
10. Марченко В., Ковтун А. Особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. *Науково-практична інтернет-конференція*. 11 грудня 2013 р. Секція № 3. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php/index?option=com_content&view=article&id=665%3A011113-18&catid=86%3A3-1213&Itemid=106&lang=ru.
11. Малик М. Оцінка страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних засобів у країнах СНД. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. № 8 (173). С. 13–18.
12. Кульчій О. Підвищення ефективності правового регулювання договірних відносин обов'язкового страхування відповідальності автовласників. *Право і суспільство*. 2015. № 6. Ч. 3. С. 94–97.

УДК 347.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.3.19>

ЗМІСТ ТА ВИДИ ДЖЕРЕЛ СІМЕЙНОГО ПРАВА, ЩО ДІЯЛО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ, ЩО ВХОДИЛИ ДО СКЛАДУ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ТА РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

CONTENTS AND TYPES OF SOURCES OF FAMILY LAW ON UKRAINIAN LANDS CONSTITUTED IN THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA AND THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH

Ватрас В.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

Наукова стаття присвячена дослідженню змісту та видів джерел сімейного права, що діяло на українських землях, що входили до складу Великого князівства Литовського та Речі Посполитої протягом XIV – XVIII століть. Визначено, що до ухвалення Литовських статутів основними джерелами сімейного права були Просторова редакція «Руської правди», яка частково врегульовувала майнові відносини між подружжям, між батьками та дітьми, а також майнові й особисті немайнові права опікуна та дитини, що взята під опіку; статuti про церковні суди князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого, що врегульовували питання розгляду церковними судами сімейних спорів; норми канонічного та звичаєвого права. Останні були основним джерелом сімейного права. Починаючи з першої половини XVI століття, основними джерелами сімейного права Польсько-литовського періоду історії держави та права України стали Литовські статuti 1529, 1566 та 1588 років, а також пізніші постанови Сейму, а до обмеження прав монарха – також указами короля або великого князя. Предмет правового регулювання сімейних правовідносин цими правовими актами був достатньо звуженим і стосувався лише регулювання майнових відносин між подружжям, батьками та дітьми, а також урегулювання питань надання дозволу на шлюб батьками й іншими особами, опікунських відносин і відносин щодо управління майном неповнолітньої особи. Інші норми продовжували врегульовувати норми звичаєвого та канонічного права, а правовідносини між жителями міст – норми магдебурзького права. Роль інших джерел сімейного права (договори, судово-адміністративна практика, правова доктрина) була допоміжною, однак досягнення правової доктрини і практики стали основою під час підготовки Литовських статутів та пізніших правових актів Сейму.

Ключові слова: джерело сімейного права, подружжя, Литовський статут, канонічне право, звичай, магдебурзьке право.

The scientific article is devoted to the study of the content and types of sources of family law that operated on the Ukrainian lands that were part of the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth during the XIV–XVIII centuries. Prior to the adoption of the Lithuanian statutes, it was determined that the main sources of family law were the Extensive Edition of the “Rus’ Justice” (“Russkaya Pravda”), which partially regulated the property relations between spouses, parents and children, as well as the property and personal non-property rights of the guardian and the child under guardianship; statutes on the ecclesiastical courts of princes Vladimir the Great and Yaroslav the Wise, which settled the issues of consideration by family courts of ecclesiastical courts; norms of canonical and customary law. The latter were the main source of family law. Beginning in the first half of the sixteenth century, the main sources of family law of the Polish-Lithuanian period in the history of the state and law of Ukraine were the Lithuanian statutes of 1529, 1566 and 1588, as well as later decrees of the Seimas, and to the restriction of the monarch’s rights – also decrees of the king or grand duke. The subject of legal regulation of family relationships by these legal acts was narrow enough and concerned only the regulation of property relations between spouses, parents and children, as well as the regulation of issues of granting permission for marriage to parents and other persons, guardianship relations and relations concerning the management of property. Other norms continued to regulate the rules of custom and canon law, and with regard to legal relations between urban dwellers – the norms of Magdeburg law. The role of other sources of family law (treaties, judicial and administrative practice, legal doctrine) was ancillary, but the achievements of legal doctrine and practice became the basis in the preparation of Lithuanian statutes and later legal acts of the Seimas.

Key words: family law source, spouses, Lithuanian statute, canon law, custom, Magdeburg law.